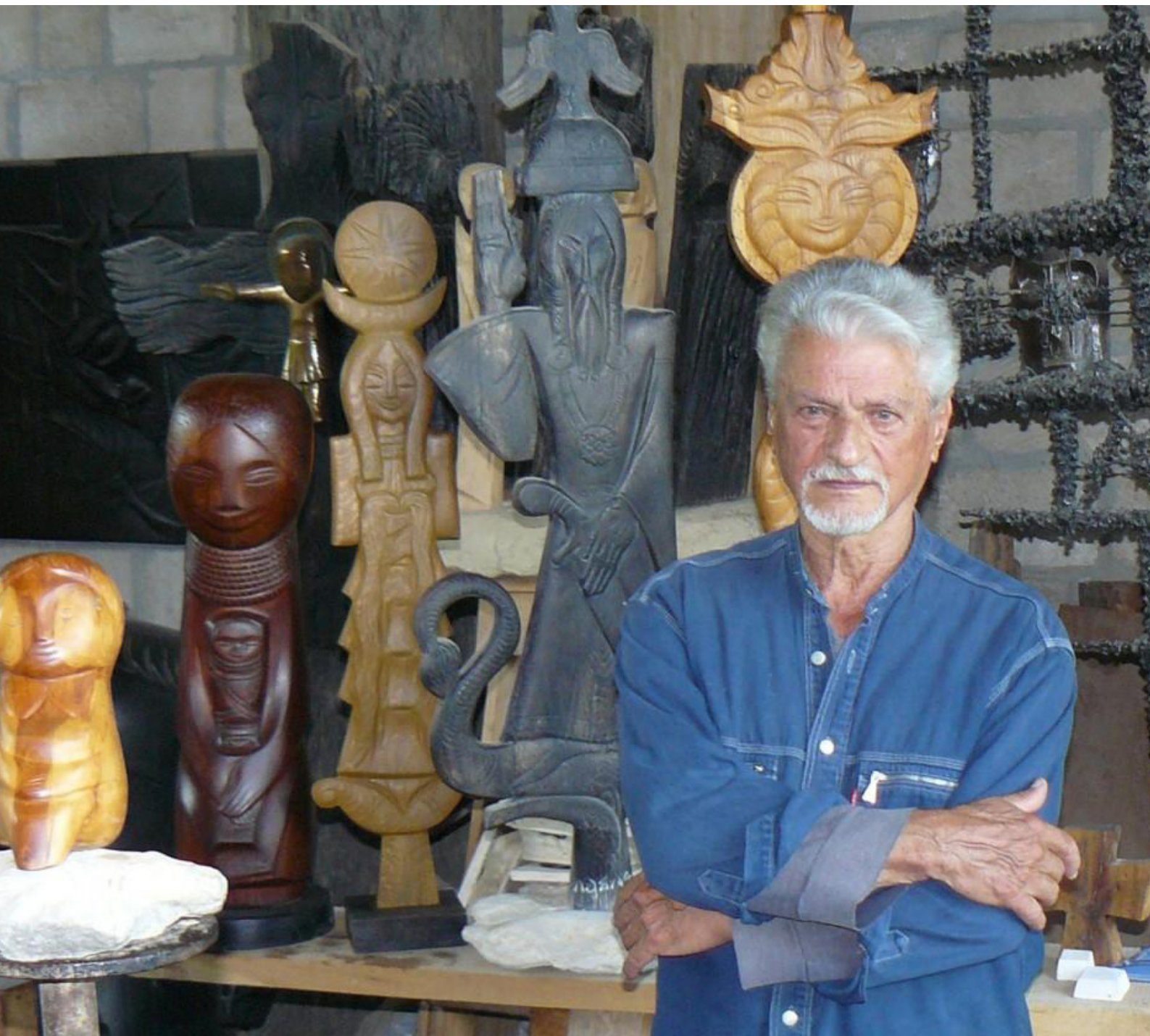

Kalejdoszkóp

Különkiadás

SERVÁTVS TIBOR

416-596-0297
toms-place.com

190 Baldwin St.
Kensington Market

Just west of Spadina

M-W 10-6

Th-F 10-7

Sat 9-6

Sun 12-5

Tom's Place

Tom's Place and the Mihalik family have strong Hungarian roots but at the same time are very proud Canadians. Pictured above is Tom Mihalik, with his son Tom Jr., both ready to serve you at Tom's Place. Established in 1958, Tom's Place now offers the biggest selection of suits in North America, all at great prices.

Please visit Tom's Place, one of Toronto's leading retailers for designer men's and women's business apparel.
Conveniently located in Kensington Market.

*Designer
Men's & Women's
Clothing for
Over 50 Years*

facebook.com/TomsPlaceTO

corvina

HUNGARIAN CANADIAN BUSINESS DIRECTORY

Show your business to the community,
Get new customers, extend your business
with the help of Corvina Directory book.

**Be a part of the
high quality publication.**

14th edition
2018

Serving the community since 2005

416-638-3431
INFO@CORVINADIRECTORY.CA
WWW.CORVINADIRECTORY.CA

IN MEMORIAM

SERVÁTIUSZ TIBOR

(1930-2018)

Magyarország Köztársasági Elnökétől

„Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem” - vallotta Szervátiusz Tibor. Soha el nem múló tisztelettel és alázattal egy életen át merített ugyanabból a tiszta forrásból, mint a kecskeméti szoborkompozícióban együtt ábrázolt Bartók Béla és Kodály Zoltán.

Dózsa kínjai, 56 néma sikolya, az Erdélyi sirató keserve, a Piéta szenvedő méltósága... Fába és kőbe véste, bronzba öntötte a gyász kimondhatatlan fájdalmát. A fájdalmat, melyet szerettei, tisztelői éreznek most, hogy Szervátiusz Tibor örökre távozott.

Vigasz a gyászolóknak, hogy Szervátiusz Tibor anyagba szelidített, anyagba imádkozott lelke örökre velünk marad.

Nemzetünk tisztelettel őrzi emlékét.

Isten nyugosztalja!

Budapest, 2018. 04. 27.

Őszinte részvétellel:
Áder János

Magyarország Miniszterelnökének részvétnyilvánítása

Tisztelt Gyászoló Család!

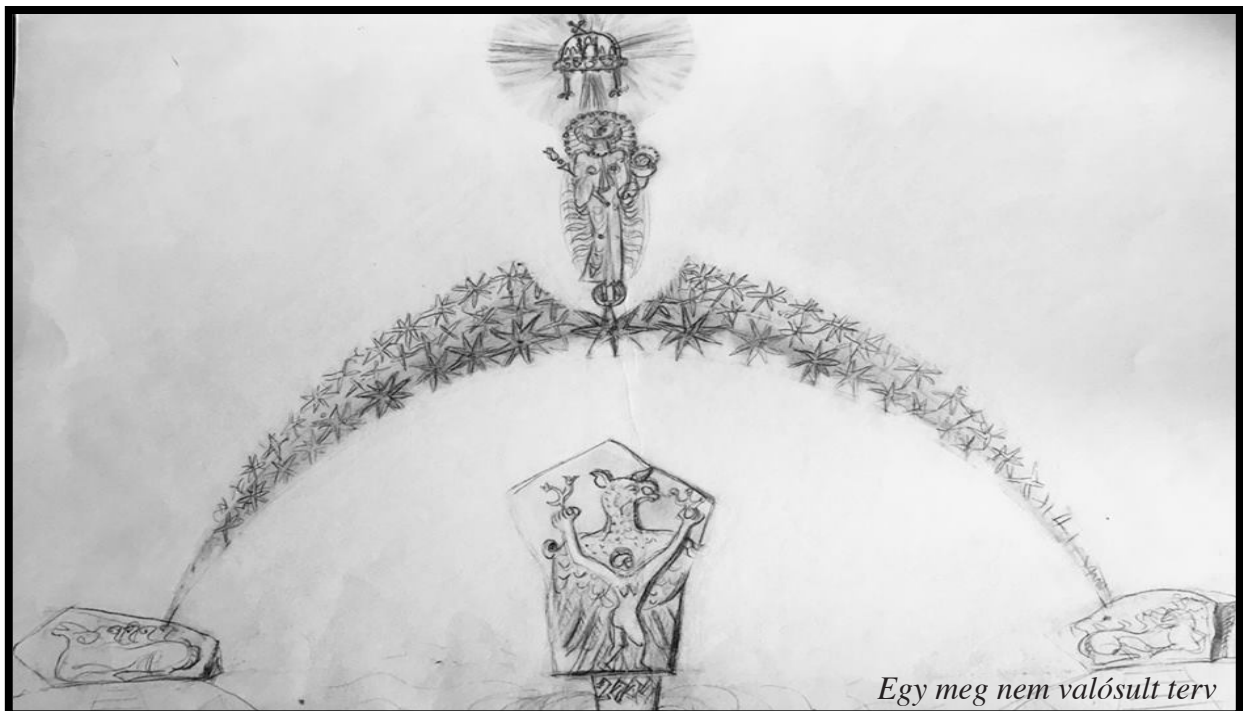
Sok művész vágyik arra, hogy nyomot hagyjon a világban, de csak a tiszta forrásba merülők számára adatik meg, hogy alkotásaikban egy egész nemzetet érintő érzéseket, gondolatokat ábrázoljanak.

Szervátiusz Tibor nemcsak szobraival, de művészi hitvallásával is a szülőföldjéhez való hűséget és a magyar nemzet szolgálatát képviselte. Hálásak vagyunk, hogy a székely népművészet kifejezőeszközeit is felhasználva olyan formai megoldásokat alkalmazott, amelyekkel mindannyiunk számára érthető és átélhető módon tudta bemutatni kultúránk kiemelkedő személyiségeit, a magyar történelem felemelő pillanatait és legmélyebb tragédiáit.

Mély megrendüléssel értesültem róla, hogy nemzetünk kiemelkedő művésze, Szervátiusz Tibor már nincs közöttünk. Engedjék meg, hogy ezúton fejezzem ki együttérzésemet és a következő nehéz időszakhoz sok erőt kívánjak.

Budapest, 2018. 04. 26.

Őszinte részvétellel:
Orbán Viktor

Egy meg nem valósult terv

Jaj, nagy kedvem tartott (csángó sirató Somoskáról)

Hol vagy két szememnek,
Tündöklő világa,
Elepedett bús szívemnek,
Csendes boldogsága?

Hol vagy én szívemnek
Buzgó kívánsága,
Életemnek mézvel folyó
Kedves vidámsága?

Mondjátok meg nekem,
Óh, tú magas hegyek,
Szülöttemet keresnie
Valjon merre menjek?

Óh, tü nagy darabas,
Éles köves utak,
Szent fiannak vércsöppjei,
Látám, itt elhulltak...

Jó asszony barátim,
Engem sirassatok,
E világban, árvaságom,
Akik jól tudjátok.

Megepedett szívem,
Kérlek ne hagyjatok,
Elfáradtam, nem mehetek
Tovább, jaj, fogjatok.

Enyhítsd siralmidat,
Keserves Mária,
Mert szent Fiad harmadnapra
Feltámad, azt mondta.

Mi is a keserves
Úr Jézus anyjával,
Siránkozzunk szent halálán Sze-
relmes fiának!.

Ámen!

Erdélyi Pieta, (Százajta), 1990.
Pieta of Transsylvania (Százajta)
Siebenbürgische Pieta (Százajta)

Szervátiusz Klára

Az idő kapujában

Interjú Szervátiusz Tiborral ¹

¹ 2013-ban a Püski Kiadó gondozásában szerkesztett Szervátiusz-atlaszban hasonló címmel olvasható interjú (részletek)

... Réges-régi faragványok... betöltötték nemcsak az irodalom, de az imádság szerepét is. A mai szobrász életében fontos-e a köztéri emlékmű?

... Én egész életemben arra készültem, hogy köztérre hozzak létre nagy, monumentális alkotásokat. Minden más munkámat úgy is felfoghatom, hogy előtanulmány ezek megalkotásához. Való igaz, hogy a régi ember számára a szobor több volt, mint faragott tárgy. Kultikus, vallási feladatokat is elláttak ezek a nagyméretű alkotások, összekötőként szerepeltek ég és föld között. A régi, névtelen szobrász vagy szobrászok, mert nem lehetetlen, hogy közös alkotások voltak ezek, úgy hitte, hogy a megidézett szellem beköltözik a kőbe, a sziklába, s erősítést sugároz a rátekintőnek, a hozzá fohászknak.

Bevallom, én magam is így készítem hetek, hónapok, néha évek alatt formálódó köztéri műveimet, azzal, hogy mindaz az erő, hit, amely vezeti a vésőmet, benn marad a sziklában, a fémben; s akit megidézek az alkotás által, kicsit ott is marad, velünk él. Ahogy a magam számára megformáltam néhány magyar elődöt; Bartókot, Adyt, Szabó Dezsőt, hogy a nehéz időkben segítségemre legyenek, úgy a köztéri munkáimat mindig azzal a vággyal állítom fel, hogy a közösség, a nemzet erősítését szolgálják.

A szobor régen együtt élt a természettel, a természetben, s kozmikus feladatot látott el. Márpedig ilyen hatalmas szellemi feladat nagy méreteket igényelt. Épület is volt, templom, ha úgy tetszik, miközben a legmagasabb rendű formakultúra hordozója. Csak a belátható időkben, a kereszténység korában került a szobor kisebb méretekben az épületekbe, nevezetesen a templomokba elsősorban, hiszen ekkor már az égiek és földiek között az összekötő kapocs maga a templom lett. Amikor a szobor különálló életet élt, akkor volt teljes, akkor tudta igazán betölteni a térbeli és anyagbeli hivatását, szerepét.

Az igazi emlékmű ma is szabadtérbe komponált mű. S amikor ezekről beszélünk, a monumentális művészetről kell szót ejtenünk, amely a legszebb, a központi része formateremtő alkotásoknak.

Kis szobor is lehet monumentális, nemcsak a méret határozza meg a monumentalitást, hanem a benne lévő szerkezetek, erők és összefüggések.

Valójában ez a szobrászat csúcsa, erre érdemes készülni. Ugyanakkor ez a legnehezebb műfaj, a legküzdelmesebb szobrászi munka. S egyúttal itt a legkiszolgáltatottabb a szobrász, hiszen a kötöttségek közepette dolgozik, köt a helyszín, a pénz, az idő, sokszor az alkalom is.

- S ha mindezek találkoznak a művész elképzeléseivel, akkor létrejön az alkotás, s az idő kapujába kerül egy személy, egy évforduló, egy esemény. Lépünk mi most gondolatban át ezen az időkapun, s lássuk az eltelt évtizedek Szervátiusz-emlékműveit. Az én gondolataim rögtön a már legendássá vált Tamási-emlékművet idéznék.

- Van ennél korábban született is: a kolozsvári Szent Mihály Székesegyház oldalhajójában található Pietá. Főiskolás koromban kaptam felkérést a csodaszép gótikus templom akkori püspökétől, Márton Árontól, erre a műre. Ez egy dombormű, Krisztus levétele a keresztről, Jézus mellett Mária és Arimatiai József áll. Mindannyian Erdélyben ismert falusi emberek vonásait őrzik. Klasszikus megfogalmazású pietá ez, én akkor: fiatal koromban úgy gondoltam, ez illik az ősi katedrálshoz, s ma is jónak tartom ezt a gondolatot, szeretem ezt a munkámat. Az emberek is befogadták, fényesre kopott Krisztus lába a sok simogatástól. Ez a legnagyobb öröm egy művésznek, ha az alkotás betölti a szerepét. Erdély nagy püspökének tetszését is elnyerte és áldását bírta e mű.

Van még három kis zárókövem is e templomban, amelyet szintén a restaurálás alkalmából készítettem: Szent István, Szent Mihály és Szent László.

Érdemes talán megemlíteni, hogy ezután a kolozsvári pietá után nem is volt megbízásom az áttelepedésem előtt. Az a fajta magyar gyökerű művészet, amelyet én képviseltem, tiltott, üldözött volt Romániában, ahol a székelyekről is csak úgy beszéltek, mint elmagyarosodott románokról. A mai emberek el sem tudják képzelni azt a kemény, esztelen diktatúrát, sovinizmust, amely az Erdélyben élő magyarokat sújtotta. Azokban az időkben én csak a magam elképzelésére, a magam számára készítettem szobrot, készültem, ha úgy tetszik, a szabadabb időkre.

- *Elég kalandos története van ennek a Tamási-émlék-műnek!*

- Túlságosan is kalandos, s ez is jelzi az akkori romániai, erdélyi viszonyokat. Tamási úgy rendelkezett, hogy otthon akar nyugodni. Csúfságból ezt a román hatóságok úgy teljesítették, hogy elvitték Lupenyba, a bányavidékre a koporsót. A románok Farkaslakát is Lupenynek nevezik, lup farkast jelent. Ez volt a büntetése annak a magyar írónak, aki az Erdély visszatérését követően azt a szállóigévé lett mondatot mondta: „az igazságot is meg lehet szokni”. A nagy kavarodás után aztán megérkezett Tamási, illetve az ő földi maradványa Farkaslakára, s pihenőhelyet talált a két tölgyfa között, a templom szomszédságában.

A temetés után néhány nappal megkereste édesapámat az írószövetség delegációja, s felkérték arra, készítsen emlékművet Tamásinak. Bak Elekné volt az ügy főmozgatója, aki nagy Tamási-tisztelő volt, az ő segítségével szereztek Tusnádról egy követ, amelybe édesapám tervezett egy ülő székely alakot. Azonban amikor megvizsgáltuk a sziklát, kiderült, hogy nem fagyálló anyag, s nem alkalmas a célra.

A Hargita oldalán megtaláltunk egy hatalmas kősziklát, amely talán évezredek óta feküdt ott tizenhét falu határában. Úrasztalának nevezték, hiszen pásztorok, vadászok, vándorok pihentek meg mellette, falatoztak róla. Gyönyörű, sötétszürke, vulkanikus kő; trachit ez, amelyet súlya miatt két traktor vontatott le Farkaslakára. Erre új tervet kellett készíteni, mást igényelt, mint amit édesapám előzetesen elképzelt. Magam is segítettem a tervezésben, s így született meg az a kompozíció, amely ma látható.

Két nyáron át faragtuk. Tudatosan nem osztottuk meg a követ, mégis úgy alakult, hogy a kopjafától balra eső részt jómagam, a jobb oldalit édesapám faragta, az elején én dolgoztam többet, ő a hátsó felét faragta teljes egészében. Az én szándékom csak az volt, hogy segítek neki, de teljes egészében viselje az ő nevét. Ám amikor befejeztük, s én éppen nem voltam Farkaslakán, édesapám belefargatta mindkettőnk nevét, s igen boldog volt, hogy apa és fia közös alkotása a mű. Ma már én is örülök, hogy így történt, hogy ketőnk nevét, emlékét együtt őrzik a nagy szikla Tamási Áronéval.

- *Érdeemes egy kicsit elidőzni a Tamási-émlékműnél, annak művészi koncepcióját nagyító alá téve, hiszen a későbbi Szervátiusz Tibor emlékműveknél majd visszatér az anyag hasonló természetes formája. A szikla kicsit megőrzi szabálytalan, rusztikus formáját.*

Tamási Áron emlékmű, Farkaslaka, 1972

- Igen, én már akkor úgy gondoltam, s édesapámat nem volt nehéz meggyőzni róla, hogy kicsit őrizzük meg a kőben magát a természetet, s a lehető legkevesebbet faragjunk le belőle. A farkaslakinál még a kő minden oldalát megformáztuk, a későbbi munkáimban fordulnak elő érintetlenül hagyott oldalak.

Azt gondolom: találó névvel illetem a Tamási-émlékművet, amikor írott kőnek neveztem el, hiszen adott egy nagyméretű természetes szikla, amely önmagában is gyönyörű képződmény, a természet remekműve, s abba dombormű formájába került bele a szobrász, a szobrászok üzenete. Jelesül, ebben az esetben nem egy portré készült a székelység nagy írójáról, hanem egy fajta összesítés a műveiről. S a művekben szereplő alakok felidézése egyúttal az egész nép, a székelység életének példázása, megörökítése. A kő már messziről látható, s a részletek csak akkor bontakoznak ki, ha valaki közel megy hozzá. Ott öröködik a kicsi Ábel a Bolha kutyával, az arkangyal a Rendes feltámadásból, az ördög az Ördögváltás Csíkbanból, az Énekes madár alakjai többek között.

Kónya-Hamar Sándor

AZ UTOLSÓ SZOBOR (ACÉLMADÁR?)

A Tamási Áron andezitből faragott síremlékművének elkészülte után, s a szekuritáté állandó zaklatása közben -közbeszéd tárgya volt a Korunk szerkesztőségében is, hogy - Szervátiusz Tibornak volt egy megvallott szándéka. A használt, kicsorbult, több mint száz vidiafejú acélvésőnek (melyek egyrészt magam szállítottam, tudván, hogy ebben mások is segítik)-, sorsáról ímígyen döntött:

Szoborrá formálja-heggeszti őket, s nem a farkaslaki emlékmű koronájaként, de a trianoni fájdalom emlékére!

Hogy valaha is nekifogott volna szándéka megvalósításának, már nem tudom. De valahányszor, gyönyörködő és kegyeltevő pihenőre megálltunk Farkaslakán, az emlékmű és sír sétányán közelítve ez mindig eszembe jutott. S mitagadás, hiányoltam valamit, mindig hiányérzetem támadt, a „tonnás hegyibeszédet” többször is körbejárva.

S azóta is, többször eltűnődtem az emlék és gondolat fölött. Milyen szoborra gondolhatott, és miért tett le szándékáról? Vagy nem tett le? Csak a közbejött menekülés, az anyaországba való áttelepülés hiúsította volna meg?

S egyszer őt is sikerült megkérdezni, Tirmován Arid Vid szobrásztársa (már égi tömböket farag ő is!), még kolozsvári műtermében, abban a kerekdombi sarokházban. Nagyon belém nézett, s csak annyit szűrt ki fogai között: „Hogy te mikre emlékszel!” Többé soha nem találkoztunk.

Mire gondolhatott? Egy acélmadár talán? A Firtos homlokának felcsillagozására, mely fölött egykor, Trianon idejében,- és Tamási szerint is, igen, itt Erdélyben „Énlaka fölött Firtos lova hátán, elaludt a Gondviselés”?!

Erdélyi emlékműre tehát mindenképpen, vagy minden szobrász utolsó szobrára?! De hiszen akkor..? Akkor alkothatott-e volna tovább?! Mert a csonka anyaországban. - erdélyiek számára is érthetően- annyi léleképítő feladat és megbízatás várt még reá!? S mindazt becsülettel vállalta, és édesapja örökébe lépve, s a maga útját járva, tette is rendületlenül!

S most eljátszom a gondolattal és emlékekkel, azzal az acélmadár-szándékkal, mely nekem is szinte rögeszmémé vált. Mert lehet-e gyönyörűbb befejezése egy szobrászéletnek és pályának, mint elhasznált, megmaradt, utolsó szerszámaikat is szoborrá alkotni? Mint költő, ha utolsó szavaiból épít verset, akár egy madár utolsó íveléseként, mely után a földre sem zuhanhat vissza!? Jelképesen és láthatatlanul, de átélhetően, átérezhetően nagyon!

Ám az utolsó szobor sohasem születhet meg, miként az utolsó vers sem! Csak készül, a szobrász élete és anyaga viszonyában, álmaiban, szándékában és kitartásában, de sohasem megvalósíthatóan, megszülethetően. S az utolsó nap utolsó órájában mégis ő viszi el e földi életből, emberi sorsból, s nem tudni hová. De visszatérhetetlenül!

Szervátiusz Tibort is megszületni vágyó, de megvalósíthatatlan „acélmadara” vitte el! S érezzük immár az ismeretlenbe tartó, de emlékünkből maradó, együttes repülés csodálatos ívelését? Vagy elég, ha velünk maradt szobraikat látogatjuk és csodáljuk meg?!

Kolozsvár, 2018. április 25.

Nem könnyű, s főként nem volt könnyű Székelyföldre szobrot, emlékművet állítani, hiszen a székely férfiak mindegyike tudott s tán ma is tud faragni.

- Sokszorosan nehéz volt elhelyezni ezt a művet. Egyrészt azért, mert az akkori hatalom ilyen alkotást nem szívesen tűrt meg. Jobban szerette volna, ha Decebált vagy hozzá hasonló „román hőst” faragunk. A székely nép életét összefoglaló műnek nem örvendtek különösebben.

Másrészt Farkaslakán sok kőfaragó él, vagyis szinte mindenki tudja a mesterséget, ezért nemigen értékelték a mi munkánkat. Ugyanígy voltak Tamási Áronnal is, hiszen a székelyek mindegyike ért a humoros, tarka történetek meséléséhez is, s úgy vélték, ők is tudnának olyat írni, mint Tamási.

Akkor kezdték becsülni az író, s az ő emlékét megörökítő emlékművet is, amikor kikövezték a falut, hogy el lehessen jutni a sírjához, s amikor látták, hogy

szinte zarándokolnak az emberek az egész világból ide. Azóta nagy becsben tartják, vigyázzák a környékét is. Jó helyen áll ez a mű, hiszen aki Székelyföld belsejébe igyekszik, erre utazik el, itt pihen meg. Magam is mindig megállok arrajártamkor Farkaslakán.

- *A megvalósult emlékműveidet, miként az egész művészetedet én három nagy vonulatba sorolom a könnyítés végett, az egyiket a hullámos vonalúság, a népi ihletettség jellemzi, s ide sorolom a Szőlőistennő és a Csongrádi életfa mellett a Kós Károlyt ábrázoló kompozíciót is. A másik csoportba az általad létportrénak nevezett művek kerülnek: a Bartók, Szabó Dezső, Ady és Móricz. S végül a harmadik: az írott kövek csoportja, amelyben nemzeti sorskérdések fogalmazódnak meg.*

- Elfogadom ezt a felosztást, bár minden bizonnyal másféleképp is lehetne osztályozni őket. Közös a gyökér, amelyből születtek, s egy a szándék, amely életre hívta őket:

a nemzeti szobrászat újratelemzésének szándéka. Az a vágy, hogy a huszadik század második felében szétrombolt, megtagadott művészet becsületét, értékét visszaadjam. A nemzeti, a népi alaptól kiindulva, azt új szépségekkel gazdagítva teremtsek mai, korszerű szobrászatot.

Amikor a Kós Károly-emlékműre megbízást kaptam, akkor örömmel láttam munkához, hiszen a népi építészet megteremtőjének szellemisége az enyémmel rokon. S alakjában igyekeztem az erdélyi sorsot, életet is tükröztetni. A miskolci Kós Károly-emlékházban álló kompozíció fából készült, amely hozzá talán a legközelebb álló anyag. A fát megégettem, megpörköltem, s így fekete színével drámaiságot sugall, miként az erdélyi élet is. Az ülő alak mellett magasodnak a székely kopjafák, s a Varjúvárt idézi egy ablak, becsukott ablaktáblával.

Ebbe a téglába faragtam bele néhány nagyszerű gondolatát, utalva ezzel az író Kós Károlyra. Az emlékház az ő tervei alapján készült el, ezt a tervrajzot kedvenc kőművesének ajándékozta, aki a mester halála után tiszteletből megépítette e házat. A fát úgy faragtam, fecskefarkú vésővel, hogy a mély barázdák adta fény-árnyék, a vibráció kifejezze a drámaiságot. Ezt a megoldást a két nagy Petőfin és a Székely pietàkon kísérleteztem ki korábban. Maga a becsukott ablaktábla is jelentőséggel bír, a halált, a pusztulást jelképezi. S amikor erről beszélek, nemcsak elvont értelmű pusztulásra utalok, hiszen a Varjúvárt többször is felgyújtották, megrongálták a románok, a varjak fészkelőhelyévé lett a nagyszerű épület. Ezért drámai Kós Károly alakja, mert tragikus volt az élet Erdélyben, erre szerettem volna figyelmeztetni, emlékeztetni.

Szinte-szinte ellenpárja ennek a szobornak a csongrádi Életfa sugárzó derűjével, életigenlésével. Ebben az alföldi parasztembert idéztem meg, s az őket képviselő férfi és nő alakját egy réges-régi, a magyar krónikákból is jól ismert jelképes motívumot őrző életfa alá helyeztem. Az életfa a magyar népmesék égisz faja, amely összekötő az égiek és a földiek között, s mintegy az égi jót hozza le a földi embernek.

Az életfa alatt álló emberpár a szerelmet, termékenységet, a megmaradást sugározza. Míg a kompozíció középpontjában álló életfa a legrégebb népi motívumot őrzi; a két emberalak a kunbabák bálványszerűségét példázza. A hely szelleme is megkövetelte a régmúltba való visszanyúlást. A Tisza-parton álló régi halászfalut akkortájt hozták rendbe, s e parasztházak több száz éves hagyomány hordozói. Ezek közé került az öt méter magasságú kompozíció. A fehérre meszelt falak, a nádtetők igényelték az egyszerű fát, amelyből készült az emlékmű. Ma már aggódom érte, meddig bírja majd ki az időjárás a viszontagságait. Az ott lakók akaratán múlik a sorsa, még mindig nincs késő bronzból kiönteni.

Erdélyben ilyet, tehát ennyire magyart, a magyar régmúltat őrző szobrot én nem alkothattam, az ottani hatalom ezt nem tűrte volna, s így igen nagy örömmre szolgált a faragása, szinte boldog önfeledtséggel alkottam meg a magyar élet, a magyar nemzet újjászületését is szimbolizáló kompozíciót.

Az ősi elemekhez nyúltam vissza, s az időtlenséget fejeztem ki a lecsiszolt, gömbölyű formákkal. Egyébként hasonló „lírai” alkotásaim a kicsi bálványok, amelyek bármelyike alkalmas lenne arra, hogy nagy méretben köztéren álljon. A líraiság, ha úgy tetszik: a lágy vonalak sugallta életigenlés fejeződik ki a Szőlőistennő alakjában. Ez az említetteknél régebbi időből táplálkozik, ami a formai megoldást és a tartalmat illeti.

Itt a gömbölyűség még fokozottabb jelentőséggel bír, mint az Életfánál, de ez is a termékenység, valamint az életöröm megtestesítése.

Nem véletlen, hogy a szőlő, a szőlőtő a kereszténységnek is szimbolikája, a bő termés példája. Arról nem beszélve, hogy a szőlőben már ott a bor; a vidámság egyik éltetője. Sok ezer éves hagyományok is kötődnek a szőlőhöz, a szürethez.

Kérdezhetnéd, vajon miért éppen ezt az ősi szimbolikájú művet terveztem a Taverna Szálló belső udvarára? Hiszen a szálloda eléggé geometrikus építmény. Hát, éppen ezért! Ezt a szögletességet akartam ezzel a csupa hajlékonyság, hullámosság szoborral ellensúlyozni. S a Belváros legközepébe elhelyezni a summer időket idéző alkotást. A szobor kettős arcú, tehát elől-hátul egyformára faragott. A bálványszerű, a régi keleti táncosnők kézmozdulatával álló istennőt közrefogó, hajlékony befoglaló forma egy tulipánt formáz. Ebbe faragtam olyan ősi szimbólumokat, mint a kígyó vagy a forgó nap.

Ezek éppúgy a termékenység ősi szimbólumai, mint a női alak kezében tartott szőlőfürtök. A fából készült szobrot valódi tizenégy karátos arannyal aranyoztam, hogy ragyogjon, csillogjon, örömet ébreszsen. Az egész olyan, mint egy nagyméretű ősi szkíta aranyelet.

Sokszor gondolok arra, amikor ezeket a bálványszerű szobraimat faragom, hogy a megvolt, ám elveszett avagy meg sem született avar-magyar kincseket pótoljam, olyan formát elemeket őrizzek meg, amelyek a magyar nép tehetségéből származnak, ám kimaradtak vagy eltűntek. Olyanok, mintha akkor születtek volna, de mégiscsak bennük van az én életem világa is, bennük együtt: a múlt és a jelen.

Természetesen sok ismeretem van a régi korokról, azoknak művészetéről, de sok minden egyszerűen a bensőmből, a génjeimből születik, a tudatosság nélkül. Éppen a Szőlőistennővel kapcsolatban volt olyan különös élményem, hogy egyik kiállításomon egy amerikai történészprofesszor mutatott nekem egy általam nem ismert könyvet, amelyben a sumer művészetéről voltak ábrák. Abból, s akkor tudtam meg, hogy a kétoldalú ábrázolás, amelyet itt megvalósítottam, a sumer művészetben ismert ábrázolási mód volt.

- Kötődésed a régi, sok ezer éves kultúrához megmutatkozik a portréidban is, amelyeket te létportrének nevezel. Bartók, Ady Endre, Szabó Dezső, Móricz arcai tekintenek az időtlenségéből az időtlenségbe. Kolozsvár, Nagyvárad, Budapest őrzi őket a műtermed mellett.

- Nos, hogy miért létportrék ezek? Igen régen kerestem a magam számára a választ arra, hogy kell-e portré a huszadik század második felének művészetében. S ha egyáltalán kell, milyen is legyen az a fénykép és film korában? Már a hatvanas évek elején, amikor Bartókot, majd Adyt faragtam, úgy véltem: a régi értelmében a portrénak nem is érdemes nekifogni.

Úgy gondoltam: nem arcot, sokkal inkább sorsot kell megfaragnom a magyar szellemi élet kimagasló alakjainak esetében. A létüket, amely egyúttal egy nép, egy népcsoport életét, létét is tükrözi. A kerek Móriczban minden gömbölyű piknikussága ellenére nagy alföldi erő, félelmetesen ősi földhözköttetés, parasztság, rejtelmes, bálványszerű komolyság van. A budapesti Nemzeti Galériában található homokkőbe faragott fejben talán még inkább megnyilvánul ez, mint az andezitből formáltban, amely a kolozsvári Magyar Színház előterében áll.

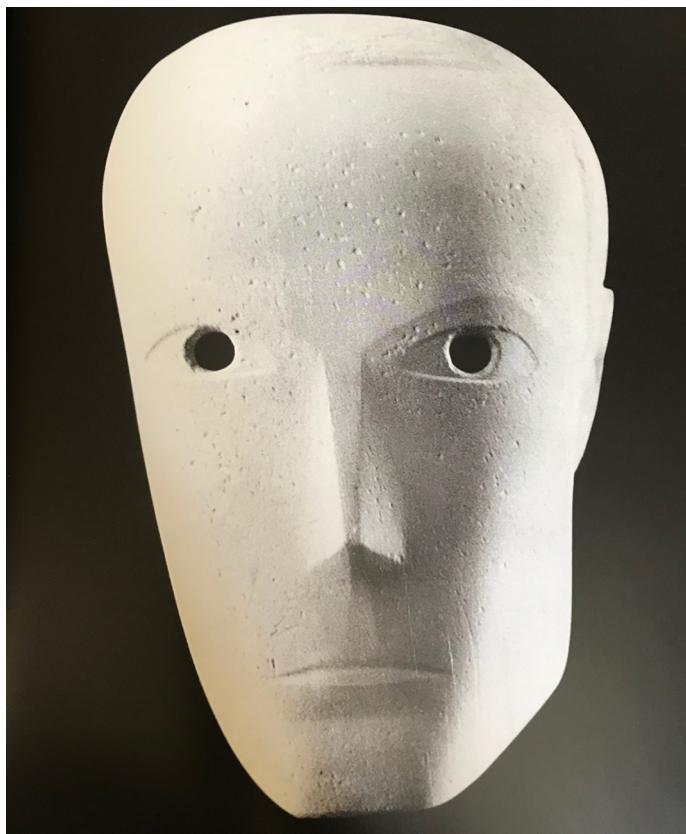
Az andezit Móriczot megelőzte időben, az andezit Ady, amelynél kikísérleteztem a kemény, vulkanikus kő faragásának technikáját és szerszámaikat is. Az Adyt több mint tizenhárom évig faragtam, nem lévén akkor még megfelelő, szobrászmunkára alkalmas gépek, csak véső és kalapács. A Móricz már két év alatt elkészült, a saját magam által gyártott szerszámok segítségével. Adyt a saját magam számára faragtam, megidézve szellemét s kőbe zárva, hogy ott legyen mellettem, ha segítségre szorulnék.

Nem gondoltam, hogy köztéren, nevezetesen a Kolozsvári Szent Mihály Plébánia belső udvarán áll majd bronz változatban, az ott Czirják Árpád kanonok által kialakított Szervátiusz Múzeumban. S tekint a nagy költő elfogyhatatlan türelemmel az erdélyi élet jelenségeire, a hozzá járuló látogatókra. Mellette ott áll Bartók portréja, az eredeti, a kőbe álmódott, majd vésett. Bartók esetében a zene volt az én nagy kiinduló élményem. Tehát, már nem az élő Bartók, az ember, hanem visszatért lelke, megkristályosodott tiszta szellemissége.

Az én képzeletemben úgy jelent meg, mint szigorú, zárt acélszerkezet, amely a zene szétnyíló diszharmóniájával robbant ki ezen zártságból, kötöttségből. Az egyszerű eszkövet találtam hozzá méltónak, találónak, kifejezőnek. A primitív anya lyukacsos felülete természet szeretétét, egyszerű emberiségét sugallja. A forma is egyszerű, a plasztikai mértékeket, egész a pentatóniáig redukáltam, csak néhány lényeges elemet hangsúlyoztam ki benne, az abszolút tömörségre törekedve.

Bartók sugárzó fehér, éterikus fejében a két szem ürege sötétlik, hangsúlyozva a belső feszültséget, mely a művészen és zenéjében él. A maszkszerű arcba fűrt két sötét szemüreg szint-szinte szuggerálja a nézőt, követeli, hogy vegye fel vele a kapcsolatot, érezze meg Bartók lényegét; a drámaiságot. Maszkszerűsége a hazai és idegen faragott népi maszkokra utal. Az egyszerűsége belül végtelen gazdagság, feszültség, erő. Ezt kapja a néző kőmaszk belsejében, ha a kivájt ablakokon, a mély szemüregeken át behatol az agyba, az idegek köve. Ott van talán a meg nem magyarázható és általa sem kijátszott titok. Tehát kontrasztra; külső, lefojtott, feszült, szuggesztív nyugalomra és belső, robbanékony, bonyolult szerkezetű érzésvilágra alapoztam. Diszharmonióra a harmónián belül.

Bartók, 1965

A két szellemóriás egymás mellett a kincses Kolozsváron! Nem gondoltam, hogy ezt az örömet megérhetem. Tizenhét esztendeig a földben elásva várakozott az andezit Ady a szabadulásra, amely 1966-ban jött el számára. Rendíthetetlen, elpusztíthatatlan magyarság sugallja, nem ártott neki idő és mostoha körülmény. Rendíthetetlen és elpusztíthatatlan a nemzetünk, üzeni a kolozsvári múzeumban látható bronzváltozatban is, az 1996-os avatás óta.

- Adyt többször megformáltad, hiszen egy változat a nagyváradi múzeumban, egy a budapestiben található, Bartók sem maradt pár nélkül. Az újabb változat jelképben bujdosó.

- Ez mar egy kompozíció, nemcsak egy fej. Bartók alakja egy hatvan centis kis bronz szobor, kétoldalt mélyen barázdált megfeketített kopjafa áll. Ezek a rovátkolt, a régmúltat idéző kopjafák jelzik, hogy ő ebből indult, ebből táplálkozott művészete: a tiszta forrásból. A központi mag itt is a művész szuggesztív feje, amely világít a drámai feketeségből, s magára vonja azonnal a tekintetet. A három alak egy természetes, rusztikus formájú kövön helyezkedik el, együtt tehát a három nemes anyag: a fa, a kő és a fém. Ennek az eredetinek (amely a műtermében áll) egy változata Budapesten is látható.

Szabó Dezső emlékművét a Gellért-hegyen már 1990-ben felavattuk, épp a rendszerváltás évében. Azért nem ment ez konfliktus nélkül ekkor sem. A támadások keresztüzében készítettem, majd avattuk fel a Szabó Dezső Emléktársaság és a Püski- és a Hőgyeházaspár jóvoltából. Oda került, a Gellért-hegyre, ahová pihenni vágyott végrendelete szerint, ám ahová azóta sem kerültek földi maradványai. Mint életében, úgy holtában is a politika s nem az irodalomtörténet minősíti őt, aki életében s művészetében csak egyfelé: a nemzet szolgálatában kötelezte el magát.

A szoborhoz vezető utat Szabó Dezső sétányának nevezte el a nevét viselő társaság. Nagy térségben áll az emlékmű, s ebbe a szabadabb, tágasabb térben nem lehetett kis mellszobrot (- amelyet egyébként sem műveltek! -) elhelyezni. Ide kellett az életnagyságnak többszörösét jelentő bronz portré. Az eredetit amelyből az öntvény készült, mahagóniba faragtam, majd megégettem, fekete színével a drámaiságot kifejezve. A bronz is patinázott, fekete lett, mert nem illett volna Szabó Dezsőhöz a csillogó aranyszín. Az egész fej olyan, mint egy ökölbe szorított kéz. Sima, a végtelenségig leegyszerűsített formák ábrázolják az író, a nagy magyar gondolkodót.

A fát addig csiszoltam, amíg ott lüktetett benne a népéért aggódó költő. Dühöt, gúnyt sugall a lebiggyesztett száj az őt máig támadókra, a magyarnak lenni gyáva utódokra.

Minden köztéri szobornak meg kell keresni a legmegfelelőbb helyszínt, azokat, ahol energiák, erővonalak összpontosulnak, ahol a gondolat es forma együtt élhet a környezettel.

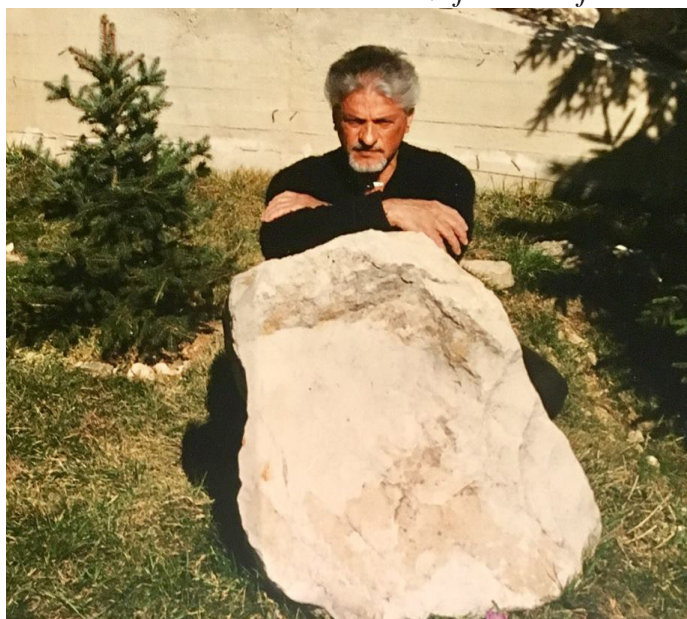
Legmegfelelőbb helyszín a Szabó Dezső emléket megörökítő szobornak. Hogy egyedül áll itt a füves, cserjés-fás tisztáson? Annál jobb, életében is mindig egyedül volt, sőt művészete ma is besorolhatatlan, egymagában álló. Nemcsak azért, mert nemigen merik vállalni a maiak közül őt, hanem azért is, mert tárgyyszerű, nagyívű, az egész élet gondját, problémáit átfogó, páratlan tiszta, világos, irodalmi értékű eszszéinek sincs folytatása.

Erdélyi születésű, sőt földim volt Szabó Dezső, nem volt nehéz tehát ráhangolódni gondolataira.

Már régen dolgoztam a nagyméretű, monumentális kompozícióimon, a Magyar Oltáron és azt megelőzően az orosházi es nagymarosi emlékműveken, amikor küldöttség érkezett szülőföldről. Csíkmadaras polgármestere és iskolaigazgatója kerestek meg azzal a kéréssel, hogy faragjak emlékművet a falu nagy negyvennyolcas honvédtisztjének: Kiss Ferenc alezredesnek. Bizonyára ez is magyarázza, hogy a portré itt egy sajátságos sziklakompozícióba került az elképzelésem szerint. Hiszen igen nagy örömmel vállaltam el a felkérést, s ajándékoztam Csíkmadarasnak az emlékművet. A sziklák a Hargita oldaláról származó vulkanikus, kemény kövek, amelyek Kufstein várát hivatottak jelképezni, ahol sokakkal együtt raboskodott a falu szülöttje a szabadságharc bukása után. Ezek között a különböző méretű kövek között áll Kiss Ferenc portréja, bronzból kiöntve, természetesen nem fényképszerű, hanem az általam megszokott módon: jelzésszerű portréja.

Az egész kompozíció egy mesterséges dombra került, amelyre néhány lépcsőfok visz fel, s mindez az iskola udvarán áll.

Vajon mit rejt a kő?

Ezek a nagyméretű sziklák nyomasztóak, szorongatóak, ahogyan körülveszik a portrét, mint az áthatolhatatlan börtönfalak. Ez a nyomasztó, börtönszerű hangulat nemcsak a Kufsteinben raboskodó hősöknek jutott ki, de az egész erdélyi magyarságnak is. Ezt is ki akartam fejezni ezzel a kompozícióval. Mint ahogyan a börtönrács alakja, elhajlítottága sem egyedül a börtönből kiszabadult rabokra utal, de jelképezi azt is, hogy egy nép szabadságvágya elfojthatatlan, s előbb-utóbb kitör a rácsok mögül a szellem. Az emlékművet a millicentenárium évében, 1996 nyarán avatták fel a madarasiak egy nagy találkozó keretében, amelyre minden, a faluból elszármazó magyar hazatért.

Különlegesen gazdag esztendő volt számomra, a megvalósítások szempontjából ez az 1996-os esztendő. Hiszen nemcsak ekkor avattuk fel a Szervátiusz Múzeumot Kolozsvárott, s a fent említett művet, hanem ez évben avatta és szentelte meg Erdély érseke Csíkszentdomokoson a Márton Áron-emlékművet is. A szentéletű nagy ember, Erdély halhatatlan püspöke abban az esztendőben lett volna száz esztendő, s alkalomhoz illő szabadtéri szentmisét es körmenetet hirdetett a katolikus egyház a szülőfalujában, Szentdomokoson. Eredetileg Csíkszereda kért fel Márton Áron-emlékmű készítésére, ám azt hamarosan megakadályozták sovíniszta, magyarellenes erők. Akkor keresett meg levélben Csíkszentdomokos polgármestere, hogy ők szeretettel vennék, ha náluk állhatna az emlékmű.

Így ajándékoztam ezt a művet Márton Áron és szülőföldem iránti nagy szeretettel Domokosnak. A kompozíció, amely egy dombon található a falu központjában, négy részből áll: az előtérben a püspök portréja, mögötte egy kereszt, rajta a megfeszített Jézus, s kétoldalt, két kőbe vésve Erdély és a székelység jelképei: a nap es a hold. S milyen különös! Az avatás után a székely asszonyok zsebkendővel töröltették a püspök arcát, mint ahogyan addig azt csak a csíksomlyói Máriával tették. Májig hat, máig él Márton Áron példája, s őt mint változatlan segítőtjét tiszteli és szereti Erdély népe.

- S itt érkeztünk el az írott kövek csoportjához. Az el-telt tíz esztendőben, de különösen az utóbbi hétben, sorra alkottad a szabadtéri nagy műveidet, egyre nagyobb sziklák kompozíciót hoztad létre, s e szikláknál ott a szobrász üzenete: dombormű formájában. Miből táplálkozik művészetednek ezen ága?

- Többféle forrásból. Elsősorban az életemből következik ez a művészi szemlélet, tudniillik fiatal koromban sokat jártam a természetet, a hegyeket, a nagy sziklás havasokat s az ott látott monumentális sziklaalakzatok és csodálatos természeti jelenségek alapvető élményeimé váltak. Sokszor gondoltam,

hogy ennél szebbet nemigen képes az emberi kéz alkotni. Tehát ezeknek a szépségét, őseréjét, a geológiai alakulatait szerettem volna megőrizni. Samint lehetőségem adódott, ezekből a hatalmas sziklából komponáltam olyan műveket, amelyekben a sziklák elhelyezése már önmagában sugall mondanivalót, szépséget. Ilyen módon, igyekeztem minél kevesebbet eltávolítani belőlük, csak jeleket akartam írni beléjük, dombormű formájában. Ezeket még fokoztam oly módon, hogy valóságos írásokkal folytattam a formai üzeneteket. „Magyarok Nagyasszonya, segíts meg magyar népedet!” (Boldogasszonykő), „Az nem lehet, hogy annyi szív hiába ontá vért...” (Nagymarosi Pietà), „Boldogasszony anyánk, régi nagy patrónánk...” (Magyar Oltár).

Ehhez hozzájárul a monumentalitás alaptörvénye, tehát bizonyos frontalitást, síkszerűséget hordoz a mű akaratom szerint. Azért, hogyha szemben áll vele a néző, azonnal átfogja a formák együttesét, nem kell körbejárnia a szobrot. Persze a Magyar Oltár esetében ettől függetlenül a hely és a megmunkálás igényli a körbejárást, de minden lépésnél, minden újabb síknál újabb élményt kap a szemlélő. A fő mondanivaló, a főalak azonban frontális síkban helyezkedik el. A kőbányai millicentenáriumi emlékműnél három személy képviseli a főalakot: Árpád fejedelem, Szent István és a Magyarok Nagyasszonya.

Az egész kompozíció egy halom tetején áll, amely olyan, mint egy fejedelmi kurgán, sírhely. Az évfordulónak megfelelően emléket akartam állítani a honfoglalás korának, tehát a magyar dicső, régi korszaknak Árpád fejedelem alakjában. Könnyű s ugyanakkor nehéz feladat is volt Árpádot faragni, hiszen semmi egykorú ábrázolás nem maradt fenn róla.

Egy ural-altáji ember arcvonásait őrző Árpádot faragtam tehát, akinek kezében ott van a híres, csodás úton előkerült Attila-kard, feje felett, mintegy oltalmazóként, a szent turulmadár, amelytől a magya rok származtatják magukat, s amely a fény hírnöke is a régi hitvilágunkban. A négyméteres sziklába faragott alak

hűségesen őrzi az akkori idők ruháinak jellemzőjét, s a korabeli avarkincsekből ismert motívumok díszítik a fejedelmet. Különös volt, amikor faragás közben a szomszédban építkező munkások azzal a kéressel jöttek hozzám: „Megnézhetjük Árpád apánkat?”

Felismerték, habár látni sohasem látták valóságos vonásait Árpádnak! Őrizzük, valahol tudatunk alatt, a belső látásunkban, talán a DNS-einkben, múltunkat, én is innen merítettem a faragáskor. Szívemből, lelkemből is táplálkozik ez a mű (másokkal együtt), szinte felülről, belülről vezérelve dolgozott a vésőt tartó kezem. Különösen nagy gyönyörűséggel faragtam Árpádot, aki fenséges, szép, nagyságos fejedelem lett, a szabad magyar élet erőtől duzzadó képviselője. A szárnyas oltárt formáló Magyar Oltár középső alakja Mária, a Magyarok Nagyasszonya, ám időrendben előbb Szent Istvánt faragtam meg, az államalapítót. Komor fennségű, szigorú király ő, akinél a folytonosságot Árpád korából a mindkettőjük lába alatt álló oroszlán képviseli, no meg az ősi magyar motívumok. Mert Szent István övesatja, de a nyakában hordott díszben látható turul is egykori avarsírokban talált leletek stilizált változatai. A rendet, a szigorúságot a nagy király mögött magasodó kereszt geometriája is erősíti.

Székely madonna

Közöttük, mintegy hídként, a régi időkből a kereszténységbe átívelő hídként áll. és derűt, szeretetet sugároz a Magyarok Nagyasszonya, karján a kisdeddal. Már az alakjának ábrázolásában is egybeforrasztottam a régi hit szerinti anyát és a keresztény Istenanyát, amennyiben magyar öltözetben ábrázolom őt, fején egy honfoglalás kori hímzésből

ismert régi értelmű anyamotívum, termékenység szimbólum szerepel. Csupa mozgalmasság, hajlékonyság-vonalakkal faragtam meg Boldogasszonyunkat, a szeretet és megértés szimbolikájaként. Arcán, miként a kisdédén is: derű, béke, nyugalom honol, hogy aki rátekint, maga is bizakodó legyen, hitet kapjon, s vigye magával tovább az életében. Ő már a napba öltözött asszony, aki egy holdsarlón áll, feje körül glóriával.

Ebből a három sziklából alakítottam ki a Magyar Oltár központi részét, s ezeket hoztam egységbe két kisebb sziklával, amelyek szkíta szarvasok alakját hordozzák. Ezek a szarvasok vigyázzák a magyar történelem szentségre emelt nagy alakjait. A dombot körben kisebb, természetes formájú és különböző nagyságú kövek kísérik. Mindezekkel, tehát a kompozíciót alkotó sziklák, kövek elhelyezésével is igyekeztem kifejezni a nagy évfordulóról, mondanivalómat. A zöld fűvel és növényzettel együtt mindez természetes egységet alkot, ősi nyugalmat sugároz, erőt, amelyből meríthetünk a ma küzdelmeihez is. Mennyire jó,

hogy nekünk van mihez fordulnunk a nagy lelki ínségeinkben! A Nagyasszony alakját hordozó sziklára ráhelyeztem egy forgó napot, azzal a szándékkal és hittel, hogy egyszer majd csak felragyog a mi Napunk is, és világít, melegít, erősít. Segíti nemzetünket, népünket.

Két évig dolgoztam a tervezés után a Magyar Oltáron, amely aztán hordozza magában ezen időszakban beléje helyezett erőmet, hitemet, s remélem sugározza a rátekintőnek, a mainak és késő utókornak. A szép kérések és könyörgések, a jó erők aztán még évente összegeződnek, sűrűsödnek ezen emlékmű környékén, ahol az avatás óta minden esztendőben szabadtéri szentmisét tart a kőbányai katolikus plébánia Nagyboldogasszony tiszteletére. Magukénak vallják az ott lakók és szeretik is, ahogyan kérte avató beszédében Ladocsi Gáspár katolikus püspök, beépült a kerület lakóinak életébe, elfoglalta a helyét és szerepét.

Csángó madonna

Akarhat-e ennél többet a szobrász?

A Nagyasszony, a Szent király és a nagy fejedelem azonban nemcsak erőt ad, de feladatot kér, minden magyartól hazának szóló tettet, áldozatot, mint ahogyan az eltelt századokban annyi magyar mutatott szép példát a hazáért való cselekvésre. Mi nem elégedhetünk meg azzal, hogy őseink megtették a kötelességüket, megszerezték számunkra a hazát, felvirágoztatták, nekünk a sok rontás után újra kell teremteni, meg kell erősíteni Magyarországot! Ők segítenek, a régi nagyok, csak bátran fohászkodjunk hozzájuk.

- *A szobrász különös tehetsége folytán a keze alatt ugyanaz a kő, nevezetesen a süttöi mészkő egyszer kemény, erőt sugárzó (Árpád), máskor mintegy lágy lebegést mutató. Ugyanis a nagy sziklakompozíciók közül az időben elsőnek faragott Rajeczky lebegni, szállni látszik a mészkőben.*

- *A Pásztón álló Rajeczky-emlékmű a templom szomszédságában 1991-ben készült. A város emléket akart állítani a cisztercita szerzetesnek, a nagy zenetudósnak. Akik látták a művet és ismerték Rajeczky Benjámin, mind azt mondták, valóban ilyen volt, mintha lebegne, a lába*

nem érné a földet, akár egy szentnek. Ilyennek formáztam, pedig én nem ismertem személyesen őt, csak fényképek és filmkockák által. Mitől lesz lebegő a kemény kő? A megmunkálástól. A követ csak sejtelmesen bontottam ki, s lágyan olvad bele a zenetudós alakja, lebegő szerzetesi ruhájában.

A másik esetben kemény síkokkal faragtam az alapokat, így lett erős, szilárd Árpád személye például. Tehát a mű jellegét az anyag és a megmunkálás együtt határozzák meg, s hogy melyik megoldást kell választani, arra pedig a mondanivaló ad eligazítást.

A Rajeczky-emlékmű két és fél méteres mészkő, a zenetudós és szerzetes alakja egy templom boltíve alatt áll, s feje felett a ciszterek jelmondata: Lángolj és világíts! s egy középkori stilizált corpus. Ez tehát a felső világhoz való tartozás, a szerzetesi létére utaló jelek. A kő alsó felébe pedig a zenetudósnak idézendő, régi gregorián-kottát faragtam.

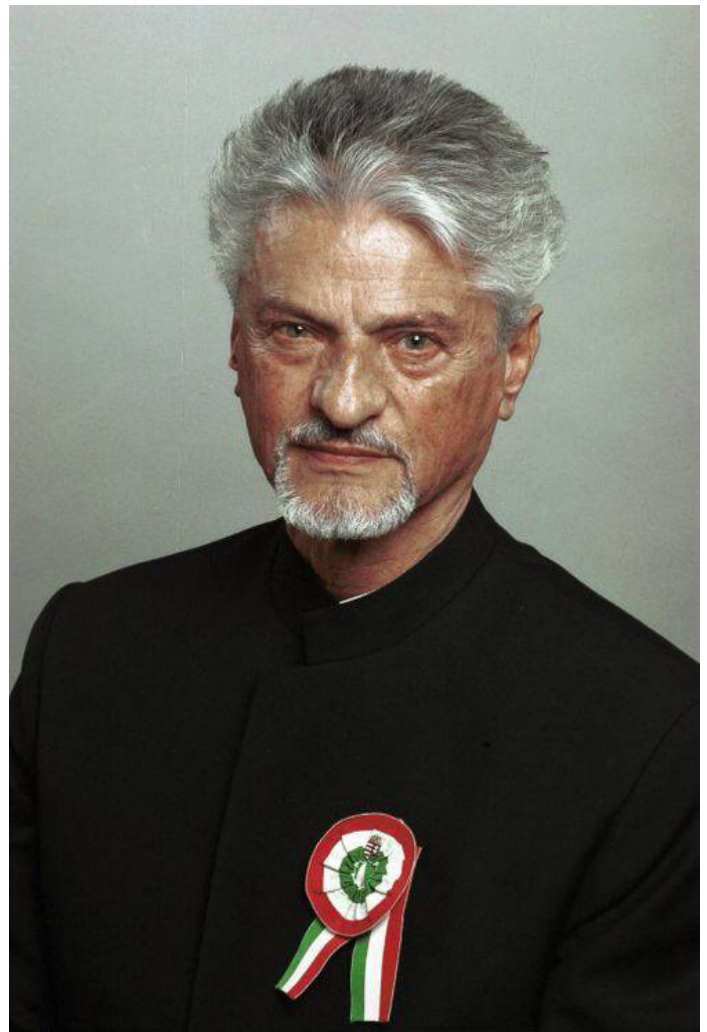

A másik esetben kemény síkokkal faragtam az alapokat, így lett erős, szilárd Árpád személye például. Tehát a mű jellegét az anyag és a megmunkálás együtt határozzák meg, s hogy melyik megoldást kell választani, arra pedig a mondanivaló ad eligazítást.

A Rajeczky-émlékmű két és fél méteres mészkő, a zenetudós és szerzetes alakja egy templom boltíve alatt áll, s feje felett a ciszterek jelmondata: Lángolj és világíts! s egy középkori stilizált corpus. Ez tehát a felső világhoz való tartozás, a szerzetesi létére utaló jelek. A kő alsó felébe pedig a zenetudóst idézendő, régi gregorián-kottát faragtam.

- A műtermedben áll az a két és fél tonna súlyú hatalmas mahagóni fatörzs, amelybe az Eötvös-oszlopot faragtad. Ezen domborműveket hordozó fa után öntötték ki azt a bronz-oszlopot, amely a tatai Eötvös Gimnázium udvarán áll. S ha nem fáról, majd bronzról lenne szó, azt mondanám: ez a mű is az „írott kövek” csoportjába tartozik.

Igazad van, eredetileg ezt is kőből szerettem volna készíteni, amikor Kálmán Attilától, a tatai gimnázium akkori tanárától megkaptam a felkérést. Be is szereztünk egy hatalmas bazaltszklát, azonban hamar kiderült, nem alkalmas faragásra, rétegekben vált le a felülete. A kész kompozíciót átterveztem, átértelmeztem más anyagra, nevezetesen mahagónira, amely kőkeménységű fa. Tehát, nemes anyagban kezdtem meg a munkát. Nem dolgozom agyagban, gipszben, az nem az én világom. Ez egy henger alakúra leasztergályozott mahagóni törzs, amelybe lapos domborműveket faragtam. A törzs tetején ott van az író portréja, eköré csoportosítottam a többi alakot. De megfaragtam a kor, tehát a reformkor nagy politikai személyiségeit is; Kossuthot, Petőfit, Széchenyit, Batthyányt. Az oszlop középső és alsó felébe kerültek Eötvös regényeinek jellemző alakjai A falu jegyzőjéből és Magyarország 1514-ben című regényből. Ezért szerepel Dózsa az oszlopon és az akkori kor jobbágyi sorban tengődő parasztjai. Ezt a szomorú jobbágyi sorsot fejezem ki a drámai kompozíciókkal, a Pietà-val és Dózsaival. De a dráma mellett az életigenlés, életöröm is jelen van e műben a szerelmespár alakjaiban. Annál is könnyebb volt megfaragnom ezt a párt, mert fiam, István, épp akkor kötött házasságot, s kicsit az ő és felesége alakja is benne van ebben a kompozícióban. Nos, hát ezt a művet igazán körbe kell járni, s Tatán ezt lehet is, úgy helyeztük el a térben. A pietà szakrális művészeti műfaj, az Istenanya és Jézus személyét ábrázoló kompozíció.

Ebben az esetben én egy világi pietàt faragtam. Ez persze nem volt ismeretlen addig sem a művészetben, hiszen a székely pietàk sorában már előtte többször megfaragtam az erdélyi tragikus események szobraként, a mádéfalvit és a szárazajtait mások mellett.

A női alak karjában tart egy holt férfit. Ebben a fájdalmas anyában bárki magára ismerhet emlékezésében: anya a gyermekére, asszony a férjére, testvér a bátyjára gondolhat. De úgy alkottam meg a női alakot, hogy egy kicsit emlékeztessen, utaljon a fájdalmas Szűzanyára s ezzel együtt az isteni csodára is: a holt Jézus temetése után harmadnapra feltámadott. Azt akartam, hogy a hozzátartozóját sirató asszonyok, lányok vigaszt is merítsenek e kompozícióból, arra gondolván: a halál nem végleges, van feltámadás. Így az elszakadás nem örök a szereteteinktől...

- Ugyanígy tesznek az alföldi város, Orosháza lakói is, de nekik még több alkalmuk van a megemlékezésre, hiszen az itt kialakított emlékpark történelmünk ezer esztendeje valamennyi tragikus eseményének emléket állít.

- Valóban. Egy egész teret kellett a város szívében újrakomponálnom, megterveznem, volt tehát bőven hely arra, hogy a magyar tragédiának emléket állítsak. De helyet kapott a város lakóinak története is. Ők a dunántúli Zomba községben laktak, evangélikus vallásfelekezetet tagjaiként, s amikor a földesuruk erőszakosan át akarta téríteni őket, felkerekedtek és új lakhelyet kerestek maguknak. Régi lakóhelyükről egyedül a harangjukat vitték magukkal, amely útközben leesett és elrepedt. Ez a harang most is ott található az orosházi templomban. Orosházát a századok során földig pusztították előbb a tatárok, majd a törökök, s harmadszorra az egykori zombaiak építették fel, lakták be. Erre a tragikus eseményre emlékeztet a park közepére helyezett „Fájdalom Kapuja”, két öt méter magasságú szikla, amely tartja a régi harang másolatát, s eléje egy sirató asszony került. Ez a bronzszobor fekete színű, mint a gyász volt a sanyarú sorsú zombai-orosháziaknak. A park elején félkörben közepes sziklákat helyeztem el, s bennük történelmi évszámok: 1848, 1920, 1944, 1956. Ezek között halad el a szemlélő, majd belép a Fájdalom Kapuján át egy szabálytalan, hatalmas kőkeresztikkel betelepített temetőt idéző kertbe, A Fájdalom Kapuja tehát nemcsak a zombai időkre emlékeztet, de minden, a magyarokat sújtó tragédiára, pusztulásra. És siratni való bizony bőven akad történelmünkben. Ezeket s az eltelt századokban elpusztult mártírjainkat, honfitársainkat siratja a Fekete Madonna.

De ahogyan továbbmegyünk az úton, felcsillan egy arannyal kiemelt évszám egy hatalmas sziklatömbben: 1991. Ez az az év, amikor kimentek az oroszok az országból, nem tapossa többé idegen, elnyomó katonáink hazánk drága földjét. Ez a ragyogás azt is akarja jelenteni, hogy ettől kezdve minden okunk megvan a bizakodásra jövőnket illetően. Az egésznek számomra az az újdonsága és érdekessége, hogy ez valójában egy sziklakompozíció, mint a korábbiakban említett művek is, ám itt már megjelenik a körszobor, a figurális ábrázolás ellenpontként...

Itt sem készítettem előzetes rajzot, még szinte vázlatot sem, azonnal a fába, kőbe faragtam a bennem élő kép alapján a művet. Ilyen módon munka közben is alakult a kompozíció... Nemcsak az orosházánál, de a többi nagyméretű alkotásnál is mindig ezt az elvet követtem, tehát, hogy azonnal az anyagba komponáltam, faragtam a szobrot, domborművet. Sokszor magamat is meglepett, hogyan változik az eredeti elképzeléshez képest a mű. ...Harc és küzdelem a szobrászi munka, amelynek során a szobrász igyekszik legyőzni a kemény, ellenálló követ, fát. De teljesen nem lehet legyőzni, sőt azt mondhatnám nem is szabad.

Valamilyen formán az anyag is beleszól az alkotásba, ez az a véletlen, amelyet nem lehet előre látni... Kell ugyanis a kapcsolat, a kemény munka, a küzdelem a faragáshoz, a művészi alkotáshoz. Nekem ez az elvem, de ugyancsak így dolgozott Michelangelo, aki szintén nem engedte, hogy más hozzányúljon a munkáihoz...

Kitartó munkára van szükség, a szobrásznak irtózatossá nagy türelemmel kell óráról órára, napról napra dolgoznia az elképzelésén, míg összeáll a mű. Sokszor voltam úgy, hogy csak a határidő vetett véget egy-egy munkámnak, az elszállítás utolsó pillanatáig alakítottam, csiszoltam, formáltam őket. Sőt, amikor már ott állnak a kijelölt helyükön, számomra akkor sem kész művek, gondolatban tovább keresem a formai lehetőségeket a még tökéletesebb megvalósításhoz. Az így, gondolatban továbbfejlesztett elképzeléseket aztán a következő műben valósítom meg.

Ilyenformán egy alkotási folyam az egész életem, művészetem, s ha lenne idő és energia rá, végigkövethetnénk a szobrokat, emlékműveket, kutatómunkát, melyik melyiknek az elődje. Mindig alkotok, akkor is, amikor látszólag csak ülök, semmit sem csinálván, az agyam ilyenkor is dolgozik, fejleszt, alakít. Vannak művek, amelyeket csak gondolatban készítettem el életem nehéz időszakában. Amikor nem volt mód az alkotásra, belül, a fejemben, a lelkemben folytattam a munkát. Így volt ez a kolozsvári nehéz években, amikor a megélhetésünk miatt, a két gyermekem eltartása érdekében két esztendőig munkát kellett vállalnom a bábszínházban.

Aztán voltak olyan elképzeléseim, amelyeket a politika nem engedett megvalósítani. Ez már az anyaországban, az áttelepedésem utáni évekre esett. Az aradi vértanúk emlékműve a budai várba került volna. Már összegyűlt a kezdő tőke, hiszen adakozott az egész ország, mindenki saját ügyének érezte, elkészítettem a tervet és a makettet, azt egy hetven tagú nagy kuratórium jóváhagyta. Majd Aczél György keresztülhúzta mindannyiunk számítását, és megakadályozta az egészet. A politika, az akkori, nem tartotta szükségesnek, sőt igencsak károsnak vélte egy nemzeti gondolatot kifejező emlékmű létrejöttét. Olyan ez, mint a Nemzeti Színház ügye, azt is az ő parancsára robbantották fel... Ám az én nagy nemzeti emlékhelyem már nemigen készül el, s ha hinni lehet a híreknek, a Szent György téren szálloda lesz, nem emlékmű. Helyette készültek más, szintén nemzeti emlékhelynek szánt emlékműveim, Budapesten, Orosházán és Győrött. A magyar millennium évében felavatott győri Boldogasszonykő ezidáig a legutolsó köztéri munkám.

Előbb a honfoglalás időszakát elevenítettük fel, majd pedig a kettős évfordulón, 2000-ben a magyar állam és a kereszténység születését ünnepeltük. Számomra összefüggő eseménysorozat a három, s amikor a kőbányai Szent László térre megterveztem és megfaragtam a Magyar Oltár című kompozícióm a honratalálás évfordulójára, már a későbbi eseményekre gondoltam és utaltam. Hiszen, miként az előzőekben elmondtam már, a honfoglaló nagy fejedelem, Árpád mellett, megfaragtam és megidéztem Szent István és Mária, a Magyarok Nagyasszonyának alakját is. Ők hárman így alkotják az én képzeletemben, hitemben a magyarság történelmének oltárra emelt szentségét. Mert nem szabad eltörölni az ősi idők emlékét, a semmiből származtatni keresztény államiságunkat. Az előtte való időket éppúgy tisztelnünk és szeretnünk kell nekünk, magyaroknak, mert nagy idők voltak azok is. Másrészről pedig a kereszténység, Jézus szeretete nem volt ismeretlen Szent István előtt sem őseinknél. Gondoljunk csak a bezdédi tarsolylemeze, amelyen a palmetták között ott a kereszt is. Csak legfeljebb nem a római, hanem a bizánci változatban. Ezeket a kereszténység előtti időkről szóló gondolataimat fontosnak tartom hangsúlyozni a győri keresztény szellemiségű alkotásom kapcsán is, és nemcsak szóval akarok erre utalni, de forma segítségével is. Ugyanis a középső nagyívű kompozíciót két oldalt két szikla szarvast hordozó, a csodaszarvasokat felmutató szikla kíséri. Ez a régmúlt az emlékmű egészében.

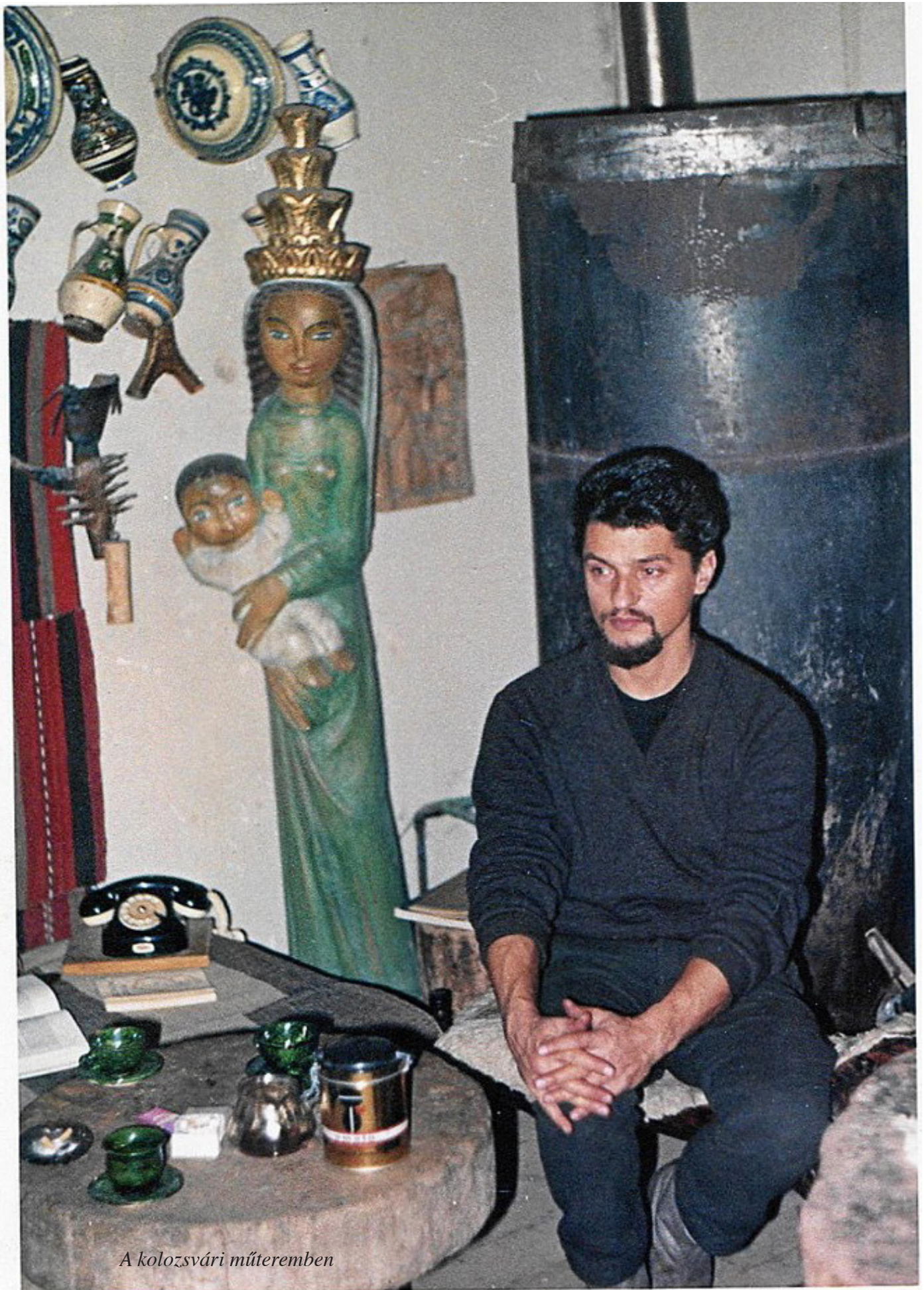
- Amennyire öröm alkotóerőben megérni rövid időn belül két ilyen nagy évfordulót, gondolom, olyannyira nehéz is új ötlettel, művel jelentkezni.

- Számomra nem volt nehéz, hiszen az én egész szobrászatom nemzeti sorskérdések körül, keresztény szellemiségben fogant. Amikor 1998-ban a millennium kormánybiztosa szinte elsőként megkeresett, hogy felkérjen, nekem már több tervem is készen volt. Nemcsak a fejemben, de papíron, rajzban is. Felsőbb erők segítségét érzem mindig alkotás közben, talán ezért is könnyű újabbnál újabb ötletekkel jelentkezni. Volt egy grandiózus elképzelésem, amely véleményem szerint méltón reprezentálta volna az évfordulót az utókor előtt. A Dunán átívelt volna egy acélból készült Hadak Útja, fölötte a Szent Korona pontos, aranyozott mása ragyogott volna. A folyó közepéből egy posztamensen magasodott volna fel a Nagyboldogasszony bronz szobra, legalább tízméteres.

A parton pedig két bronz csodaszarvasból lendült volna az ég felé a Csaba királyfi útját jelképező acélív. Tudom, hogy ehhez több idő, több pénz, s nagyobbívű vezetői akarat kellett volna, ám nekem mégis kedves, dédelgetett szép álmom marad.

- Amikor a Tüzes trónont elkezded „építeni” ... egyszerűen emléket akartál állítani egy magyar történelmi hősnak, egy nagy nemzeti eszmének, nevezetesen: a szabadságvágynak, s egy nemzeti tragédiának: Trianonnak.

- S ezeken kívül, amit elmondtál, még egyetemesebbé is tágíthatjuk a kört, amennyiben az egész huszadik századnak, minden tragédiájával, háborújával, atombombájával is emléket akartam állítani ebben a szoborban. Egyúttal ebben akartam összefoglalni azokat a formai újításokat is, amelyeket a Börtön, és a Kolozsvári Krisztus megalkotásával teremtettem. Ehhez a szoborhoz nem készültek vázlatok, munka közben alakítottam. Középről indultam el vele, onnan, ahol a szív dobogott, míg élő ember volt a váz, s aztán fokról fokra, centiről centire építettem, forrasztottam, csepegtettem a vasat és a vörösrezet, míg el nem készült a három méter magasságú alkotás. S míg dolgoztam, évekig fent kellett tartanom magamban azt a feszültséget, fájdalmat, amelyet a huszadik század szörnyűségei, Trianon mért rám, kisebbségbe taszított magyarra, ránk, magyarokra, az emberiségre. S ahogyan bennünket a történelem, úgy kínoztam, kalapáltam, ütöttem én az anyagot, s mire elkészültem vele, úgy éreztem kicsit le is győztem a gonoszt. Mert hiába a megégettetés, hiába a megcsonkítás, hiába a sok szörnyűség, az ember, a magyar nép, a szabadságvágy legyőzhetetlen, elpusztíthatatlan. Az élettelennek látszó testen a fej felemelkedik, a nyakizmok csakazértis megfeszülnek, s az ölbe hullott kéz ujjai felfelé mutatnak. Mementó ez a magunk mögött hagyott századról, a huszadikról, s így értő szemlélője lehet minden, a tragédiát átélte, megélt ember, nép, a spanyol éppúgy, mint a japán vagy vietnami, de leginkább a magyar, akinek ezt, mint minden művemet is, szántam, alkotam. Az erdélyi évtizedekben nemcsak a Dózsát, de más, emlékműnek is tekinthető szobrot hoztam létre. S ezekben a művekben, ahol magam „rendeltem” szobrot a magam számára, teljes értékű szabadságot élveztem... Ilyen emlékműnek tekinthető: a Petőfi, a Székely pietà, de a Börtön is. Ilyen élvezetes, szabad munkában többet sosem volt részem, mert az áttelepedés utáni megbízásaim már adott térhez, adott évfordulóhoz kapcsolódtak... (folyt. 18-19. oldalakon)

A kolozsvári műteremben

Szervátiusz Tibor-ösztöndíj

A férjem iránt érzett nagy szeretet által vezérelve, a tőle kapott felelősséggel a nemzeti művészet ügye iránt, úgy határoztam, hogy a búcsúzás dátumával (2018. május 15.) megalapítom a Szervátiusz Tibor ösztöndíjat.

Hogy ne csak a művészete legyen halhatatlan Szervátiusz Tibornak, de igaz embersége és jósága is.

Az ösztöndíjat egyéves időtartamra egyrészt tehetséges, rászoruló művészeti középiskolás, másrészt kezdő fiatal képzőművész kapná - az egész Kárpát-medencei magyarságra figyelve -, és évente a Szervátiusz Jenő-díjjal egyidőben ítélné oda a Szervátiusz Alapítvány kuratóriuma.

Szervátiusz Klára

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a megbízás, ha kellő körülmények, vagyis nem ellenséges közeg kíséri, inspirációt is jelenthetnek, így volt ez többek között a győri Boldogasszonykőnél.

- Ha nem is ennyire, de ugyancsak grandiózus lett a győri műved.

- Az emberiség és a magyarság számára ily fontos eseményekre nem szabad kerti törpéket gyártani, gyártatni! Én szándékom szerint most is a szintézisre törekedtem, tehát, hogy a nemzeti és az általánosan keresztény évfordulóra is emlékeztessenek. Erre magam a legmegfelelőbbnek azt a legendává nemesedett történelmi pillanatot tartottam alkalmasnak, amikor az utódlás minden lehetőségét elveszett Szent István, életének utolsó óráiban, végső elkeseredésében, a Szent Koronát és országát Mária oltalmába ajánlja. Ezt egy húsztonnás carrarai márványtömbbe faragtam mély domborműként. Az esdeklő, térdeplő király fölött, mintegy lebegve, a kisdedet a karján tartó Mária nyújtja védőn, áldón kezét a király, s rajta keresztül szimbolikusan az egész ország felé. Fején már ott a Szent Korona, jelezvén, hogy elfogadta a Nagyasszony a felajánlást és patrónája lett népünknek, országunknak. Amikor ez a nép, rajta kívülálló okokból elfordult ettől a hittől, ettől az imádatától, akkor rosszra fordult sorsa. Jöttek a nehéz idők, az istenellenes évtizedek, a kommunista diktatúra pokla. Az egész nép pusztult, gazdaságilag, erkölcsileg mélyre süllyedt, idegen csapatok elnyomása alatt állt az ország, s még forradalmunkat is leverték. Mindez akkor kezdett megváltozni, amikor, mintegy tíz esztendeje, a magyar katolikus egyház feje újra felajánlotta az országot a Magyarok Nagyasszonyának. Azóta mintha lassan, de biztosan felfelé ívelne az ország sorsa, s hiszem, hogy ennek a felsőbb erőnek a segítségével visszakapja népünk, nemzetünk régi erejét, szerepét Európa közepén. Ehhez azonban az is szükséges, hogy a magyarság megőrizze régi kultúráját, ősi múltját, amelyből keresztény léte sarjadt. Nekünk csak ez az egyetlen utunk van, ha meg akarunk maradni. Ezt a régmúltat az én kompozíciómban két csodaszarvas jelképezi ezúttal is. A középső szikla tetején egy corpust hordozó kereszt áll, s így együtt a két oldalsó kővel egy nyitott kápolna benyomását kelti a nézőben. Legalábbis nekem az volt a szándékom, hogy áhítatot keltsek...

Mátyás terv

KANADAI / AMERIKAI MAGYARSÁG

1949 óta szolgálja a nyugatra szakadt magyar közösséget.

Elismerten, a nyugati világ legnagyobb példányszámban megjelenő magyar hetilapja. Megjelenik minden szerdán délelőtt, és még aznap olvashatják, akik megvásárolják a torontói magyar üzletekben. Előfizetés \$75 egy évre vagy \$40 félévre, postázással.

A legfrissebb magyarországi, nemzetközi és sport híreket foglalja össze lapunk minden politikai elhajlás nélkül, mint a múltban. A Magyarországon hirdető több ezer olvasóhoz szólhatnak!

Olvassa, hirdessen és rendelje meg a mindenki által szeretett Kékújságot!

A legjobban informált magyar a Magyarországot olvassa!

Published by: Canadian Hungarian Media non Profit Corp.
747 St. Clair Ave. W. #103.
Toronto, ON M6C 4A4 Canada
Telefon: 416-656-8361, Fax: 416-651-2442

Kiadó: Aykler Béla

Főszerkesztő: Susan Papp

Felelős Szerkesztő: Dr Tanka László

Szerkesztő: Balás Róbert

Számtíró szerkesztő: Horváth Zsolt

Web: www.kanadaimagyarsag.ca

E-mail: info@kanadaimagyarsag.ca

Reméljük továbbra is szolgálhatjuk a magyarságot a nyugat legnagyobb számú hetilapjával.

- Egy szörszálhasogató mondhatná, hogy a jelenet, az esemény, amelyet a márványsziklába zártál a formákkal, valójában nem is erre a millenniumra, évfordulóra esik az időpontot tekintve. Miért időszerű mégis a gondolat, amelyet itt megfogalmaztál?

- Először is lehet, nem szabad didaktikusan tekinteni egy évfordulót, mert akkor csak a koronázás mozzanatát megörökítő művek születnének... Kell a tudat, hogy nem vagyunk egyedül, hogy felső erő vigyázza, óvja országunkat, népünket... Ezek a márványsziklák és a korábban említett mészkövek domborműveket tartalmaznak, ezek hordozzák a szobrász üzenetét... Ám az én munkáim sokban különböznek ezektől a régiektől. Magam nem szabályos, geometriai formára vágott kövekbe faragom őket, hanem éppen szándékosan szabálytalan, természetes vonalú sziklába... Fiatalabb éveimben sokat ültem előttük, figyeltem, faggattam őket némán, s ők furcsa, évmillió üzeneteket tolmácsoltak nekem. Ezért van, hogy ezeket a gyönyörű sziklákat én sohasem akartam teljesen elfaragni, szobrászi elképzelések miatt végképp meghamisítani, hanem igyekeztem megőrizni őket, természetes formájukat valamelyest megtartani. Mert a szikláknak is megvan a maga élete és üzenete.

- Mit üzennek ezek a megfaragott sziklák, ezek az írott kövek Szervátiusz Tibor szándéka szerint?

- Állok az „idő kapujában”, hányatott életű, nehéz sorsú magyar szobrász. Régi idők üzennek nekem nemzetünkről, fejedelmeinkről, királyainkról. Hajdani nagy országunkról gondolkodom, nehéz történelmű századunkról, amelynek fia vagyok. S az ezer esztendőről, amely az idők végtelenjében csak múló pillanat, de nekünk magyaroknak az egész életünk, sorsunk. Egy új ezer esztendőről is álmodom, s látni vélem, ahogy késői utódaink ünneplik az államalapítás évfordulóját...

KALEJDOSZKÓP - KALEIDOSCOPE

ISSN 1480-5499

MEGJELENIK KÉTHAVONTA - PUBLISHED BIMONTHLY

Előfizetés - Subscription: CA\$75.00/year

Foreign: US\$85.00/year

Elnök - Telch György-George - President

Főszerkesztő - Telch-Dancs Rózsa - Editor-in-Chief

Főmunkatárs: Varga Gabriella

Munkatársak: Bácsalmási István, Csibi Balázs, Veszely Ferenc

122 Silas Hill Drive, Toronto, ON, M2J 2X9, Canada

Tel.: 647-979-4631

E-mail: rozsatelchdancs@gmail.com

Copyright © Kaleidoscope Heritage Club

A folyóiratot digitálisan archiválja az Országos Széchényi Könyvtár

EPA adatbázisa: <http://epa.oszk.hu/01600/01658>

epa.oszk.hu

www.kaleidoszkop.ca

No part of this publication may be reproduced by electronic means, photocopying or otherwise, without written permission from the publisher, excepting brief quotes for the purpose of review

A KALEJDOSZKÓP szó a Pallas Nagy Lexikona helyesírását követi

GÁBOR LÁSZLÓ VASKI CIWM, CFP, BMUS

Senior Financial Consultant

INVESTORS GROUP FINANCIAL SERVICES INC.

The Plan
by Investors
Group™

Investors Group Financial Services Inc.

Since 1991, Gábor with his team at Investors Group, has been assisting clients in achieving their financial goals.

He has combined his personal *knowledge* and *experience* with the *research* of *Investors Group professionals* for the sole objective of *providing clients* the *clarity* and *confidence* to *achieve* their *financial goals*.

With his *team*, he helps *clients save tax, build* and *preserve wealth* for *themselves* and *future generations*.

TEAM VASKI
Guiding Your Financial Future

“A Magyar Közösség Lelkes Támogatói”

600-390 Brant Street • Burlington, ON, L7R 4J4

1-888-467-8844, ext. 271 • gabor.vaski@investorsgroup.com

Factory and Outlet
Sunday-Monday

Closed

Tuesday-Friday

8 AM to 6 PM

Saturday

8 AM to 3 PM

Mississauga, ON,

L4X 2G1

(905) 624-9311

(905) 624-9910

animal ADVOCATE circle **ONTARIO SPCA AND HUMANE SOCIETY**
PROTECTING ANIMALS SINCE 1879

Call me to receive your FREE will planner.

Making a planned gift can bring you and your family tax and financial benefits.

For more information contact Kate at:
kturoczi@ospca.on.ca
1 (888) ONT-SPCA ext 324
Charitable Business # 88969-1044-RR0002
ontariospca.ca

MAGYAR NAPLÓ

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Az egyetlen szépirodalmi folyóirat a DIGITALSTAND-on!

A Magyar Napló elektronikus formája már a www.digitalstand.hu webáruházban is elérhető!
A digitális folyóirat tartalma teljes egészében megegyezik a hagyományos lapszámokéval.

Digitális lapszám vásárlása: 390 Ft

Digitális előfizetés

12 hónapra: 3960 Ft (12 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)
6 hónapra: 1980 Ft (6 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)
3 hónapra: 990 Ft (3 lapszám, egy lapszám ára: 330 Ft)
(Az árak az Áfá-t tartalmazzák.)

Fedezze fel a digitális újságolvasás előnyeit! Ha a Digitalstandot választja, a Magyar Napló mindig Önnél lesz, ráadásul kedvezőbb áron, mint korábban bármikor!

KÖSZÖNET
SOMLAI ANNÁNAK
ÉS
ISTVÁNNAK
A TÁMOGATÁSÉRT

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

Babó Bóbitája

Gyermeklap - III. évfolyam 3. szám, 2015. március

Gyermekeknek, felnőtteknek!

Szervátiusz Tibor: Szerelem